

УДК 377.3

ГЕРАСИМОВА Наталія Євгенівна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки і психології,

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

e-mail: gerasimovanata@ukr.net

КОНЦЕПЦІЇ ВНУТРІШНЬООСОБИСТІСНОГО КОНФЛІКТУ

Стаття присвячена вивченню внутрішньоособистісних конфліктів класиками зарубіжної психології. Аналіз існуючих концепцій показує неоднозначність поглядів на це явище. Їхньою характерною рисою є те, що проблема внутрішньоособистісного конфлікту в основному вирішується в контексті розуміння особистості, яке сформулювалося в рамках тої чи іншої психологічної школи. Розуміння сутності внутрішньоособистісного конфлікту серед психологів є

різним, залежне від певних наукових шкіл, сформованих на теренах: психоаналізу, біхевіоризму, гештальтпсихології, когнітивної психології, гуманістичної психології, екзистенціалістичної психології, інтеракціоністичної психології. Внутрішньоособистісний конфлікт, незадоволення собою – важливий елемент якісного «стрибка» особистості в своєму розвитку, це необхідний атрибут її життєутвердження. Це також показник наявної розвиненої структури особистості, достатньо високого рівня розвитку світоглядної системи цінностей, орієнтирів, почуттів. У теоретичних концепціях психологів, що належать до розмаїття психологічних шкіл, усе ж можна виділити деякі загальні положення. Їх можна плідно використовувати при створенні теоретичної моделі внутрішньоособистісних конфліктів студентів. Рефлексуючи власні думки, дії, бажання, особистість отримує можливість перетворити конфліктні, деструктивні, ірраціональні сили в природі людини на нові форми своєї активності, регулювати свої реакції, збагачувати свій духовний, емоційно-почуттєвий світ.

Ключові слова: внутрішньоособистісний конфлікт; психоаналіз; біхевіоризм; гештальтпсихологія; когнітивна психологія; гуманістична психологія; екзистенціалістична психологія; інтеракціоністична психологія.

Постановка проблеми. У зарубіжній класичній психологічній літературі проблема внутрішньоособистісного конфлікту розглядається, насамперед, виходячи з концепції особистості, яка існує в тієї або іншої психологічній школі. В рамках тих або інших психологічних шкіл, або точок зору окремих вчених, утримуються на наш погляд, цікаві ідеї які можна використовувати при створенні теоретичної моделі внутрішньоособистісного конфлікту студента ВНЗ.

Аналіз актуальних досліджень. У результаті недостатньої розробленості цієї проблеми наявні в науковій та методичній літературі рекомендації фахівців щодо теоретичної та методологічної основи дослідження проблеми: системний підхід як евристично потужний засіб пізнання психологічних процесів, станів, явищ; вчення про соціальну детермінованість і творчу сутність особистості, суспільно-історичні закономірності самосвідомості та «Я-концепції»; розуміння психологічної сутності внутрішньоособистісних конфліктів як суперечності.

Аналіз існуючих наукових підходів до вивчення феномену внутрішньоособистісного конфлікту показав, що ця проблема викликає широкий дослідницький інтерес в різних царинах наукового пізнання: філософському, загальному та конкретно-науковому, що вказує на її значущість. Дослідники підкреслюють особливість та винятковість психічного стану особистості при внутрішньоособистісному конфлікті. Водночас ряд теоретичних і прикладних аспектів цієї проблеми залишаються поки що недостатньо з'ясованими.

Метою статті є аналіз існуючих концепцій розуміння сутності внутрішньоособистісного конфлікту.

Виклад основного матеріалу. При розгляді концепції внутрішньоособистісного конфлікту в межах психоаналітичного напрямку привертає увагу насамперед біопсихологічне трактування явища.

За словами З. Фрейда стан незадоволеності собою, тривожність, що супроводжують людину, є – суб'єктивні, емоційно забарвлені відображення у свідомості боротьби «Воно» і «Над Я», нерозв'язаних протиріч, які спонукають поведінку («Воно») і те, що повинно було б керувати нею («Над Я»). Якраз протиріччя між цими двома інстанціями особистості призводять до внутрішньоособистісного конфлікту [1, с. 345]. «Конфлікт викликає вимушену відмову, коли позбавлене задоволення лібідо змушене шукати інші об'єкти й шляхи. Умовою конфлікту є те, що ці інші шляхи й об'єкти викликають невдоволення частини особистості, точніше кажучи, накладають вето, унеможливаючи на самому початку новий спосіб задоволення» [1, с. 223]. У людини в стані внутрішньоособистісного конфлікту «завжди є ознаки зіткнення бажань, одна частина особистості відстоює визначені бажання, інша – чинить опір цьому і відхиляє їх» [1, с. 223].

Згідно з теорією «аналітичної психології» К. Юнга [2, с. 190], психіка людини містить у собі три рівні: свідомість, особисте несвідоме й колективне несвідоме. Визначальну роль у структурі особистості людини відіграє колективне несвідоме, яке має загальний характер.

Якщо З. Фрейд розглядав внутрішньоособистісний конфлікт як конфлікт між потягами несвідомого і вимогами суспільства, то в теорії К. Юнга внутрішньоособистісний конфлікт – це регрес на нижчий шабель. Пристосування до життя, за К. Юнгом, вимагає застосування таких функцій, як мислення, почуття, інтуїція тощо. Коли психіка не справляється з якоюсь ситуацією, це означає, що певна функція потребує допомоги зі сфери несвідомого. Звідси, щоб реалізувати адаптацію, індивід повинен регресувати, тобто звернутися нижчого рівня свідомості.

На думку А. Адлера [3], майже кожна людина має ті або інші фізичні або психологічні вади, які можуть сформувати в ній комплекс неповноцінності. Останній виступає важливим стимулом, джерелом руху особистості на шляху самовдосконалення, нарощення своїх потенційних можливостей. У вченні А. Адлера говориться, що коли людина свідомо ставить перед собою нездійсненну мету й переборює почуття неповноцінності шляхом відходу у хворобу, то в неї розвивається невроз.

Нагадаємо, що А. Адлер [3] розглядав невроз не як хворобу, а як деформований життєвий стиль. У підґрунті неврозу, вважав він, лежить внутрішньоособистісний конфлікт, який тлумачиться вченим як суперечність між прагненням до влади, переваги й почуттям власної неповноцінності.

У теорії, що розвивалась у рамках психоаналітичного напрямку К. Хорні [4], значне місце посідає проблема неврозу й закладеного в його основу внутрішньоособистісного конфлікту.

На думку автора, внутрішньоособистісний конфлікт виникає в системі взаємин індивіда з соціальним середовищем. Ця концепція, відкидаючи інстинкти смерті, руйнування, вроджену агресивність, стверджувала, що ворожість виникає в людини при зіткненні її зі споконвічно ворожим світом. Конфлікт, завважає К. Хорні, виникає, коли прагнення до безпеки в людини суперечить прагненню до задоволення бажань, і тоді, задля розв'язання конфлікту, виробляється визначена стратегія поведінки.

Крім того, вона розглядала внутрішньоособистісний конфлікт і через зіткнення «невротичних потреб». Під «невротичними потребами» тут розуміються «несвідомі спонукання, які дістають розвиток для того, щоб справлятися з життям, незважаючи на страхи, безпорадність і самотність» [4, с. 249].

К. Хорні переконана, що невротичні потреби – центр усієї невротичної структури особистості, результат ще ранніх розладів, конфліктів, які мали місце в людських взаєминах. На її думку, невротичні потреби породжують безліч нових розладів, ілюзій про світ і про себе самого, уразливі сторони, внутрішні заборони, конфлікти. Вони одночасно є розв'язанням вихідних труднощів і джерелом додаткових труднощів. Зміст конфлікту невротичних потреб, вважає вчений становить те, що задоволення кожної з них спричиняє фрустрацію інших [4].

Сутність внутрішньоособистісного конфлікту, твердив Е. Фромм, полягає у «відчуженні людини». Аналізуючи економічну, соціальну, політичну структуру суспільства цей психолог доходить висновку, що при розвинутому капіталізмі починається повне відчуження людини від інших людей. Цьому сприяє і науково-технічна революція, яка, з одного боку, полегшує умови праці, а з іншого – веде до того, що люди працюють поодиноці. «Здається, начебто людина діє у відповідності зі своїми інтересами, – пише Е. Фромм, – насправді ж її цілісна особистість, з усіма її можливостями, перетворилася в знаряддя, що є ланцюгом машини, яку вона побудувала своїми руками» [5, с. 105–106]. Людина в сучасному світі відчужена від усього, вона вільна від усього. У неї немає ніяких зв'язків ні зі світом, ні з людьми, ні з товаришами по праці. На погляд ученого, «для сучасної людини воля має двоякий сенс; вона звільнена від колишньої влади й перетворилася в «індивіда», але водночас стала знаряддям зовнішніх цілей, відчуженою від самої себе і від інших людей» [5, с. 224]. Подібне відчуження людини Е. Фромм називає «негативною волею». Цей стан гнітить людину, породжує внутрішньоособистісні конфлікти, неврози.

Близькою до психоаналізу є оригінальна теорія трансактного аналізу, розроблена в 50-ті роки американським психологом і психіатром Е. Берном [6]. Дослідник відзначає, що кожній людині властиві три типи стану «Я», обумовлені моделями поведінки. Сутність внутрішньоособистісного конфлікту вчений пояснює тим, що особистість фіксована на неправильний «Я – стан».

Таким чином, представники психоаналізу започаткували пошук сутності внутрішньоособистісного конфлікту, насамперед виходячи з протиріч структури особистості. Вони одні з перших звернули увагу на наявність в особистості величезного ірраціонального шару, де зосереджені різні інстинкти мотивації, що лежать в основі механізмів виникнення багатьох психологічних порушень.

Але їхні погляди на походження внутрішньоособистісних конфліктів, породження неврозів різняться між собою. Це, передовсім, зумовлене тим кутом зору, якого дотримувався певний дослідник при аналізі основних мотиваційних рушійних сил особистості, які знаходяться у несвідомому. Через це виникають розходження в тлумаченні основних протиріч особистості, що інспірують внутрішньоособистісні конфлікти.

Якщо в засновника психоаналізу [1] це протиріччя між сексуальними прагненнями особистості й вимогами суспільства, то в працях його послідовників зроблено спробу занизити роль сексуальності й змістити акцент на інші мотиви та особливості несвідомого. Так А. Адлер [3] підкреслює важливість прагнення до самоствердження або волі до влади. К. Юнг [2] досліджує глибинні шари несвідомого, зокрема «колективне несвідоме». К. Хорні [4] виділяє потребу в безпеці і наголошує на ролі актуальних конфліктів, а Е. Фромм [5] звертається до аналізу соціального тиску на індивіда. Але в цілому адепти психоаналізу, незважаючи на його біологізаторське трактування внутрішньоособистісного конфлікту, зробили значний внесок у розуміння механізмів утворення цього явища, запропонували методичні й практичні прийоми надання допомоги особистості при вирішенні внутрішньоособистісних конфліктів, лікуванні неврозів.

Речники гуманістичної психології відмовляються від поглядів психоаналітиків на внутрішньоособистісні конфлікти. Якщо в теорії психоаналізу мета особистості зводиться до знаходження в конфлікті рівноваги, компромісу між різними протиріччями в її структурі, то в гуманістичній психології, навпаки, життя розглядається як прагнення людини до порушення рівноваги, до реалізації своїх можливостей, закладених при народженні. Хоча в рамках обох психологічних напрямів учені звертаються до поняття психологічного захисту, проте його зміст і функціональне призначення трактується по-різному.

Психоаналітична теорія вивчає суспільство, яке перебуває в неодмінному конфлікті з індивідом, тому що його вимоги не відповідають потребам останнього. Через це конфлікт неминучий, як і неминучі ті або інші форми психологічного захисту.

У гуманістичній психології (К. Роджерс [7], А. Маслоу [8]) конфлікт не є чимось відворотним, тому психологічний захист має місце лише при перебігові конфлікту.

В основі внутрішньоособистісного конфлікту, згідно з К. Роджерсом, лежить протиріччя, що виникає між усвідомленими, але помилковими оцінками, які особистість здобуває в процесі життя, і оцінним механізмом себе на неусвідомленому внутрішньому рівні. Поведінка в дитини насамперед визначається індивідуальним оцінним механізмом. Поступово, упродовж життя, людина привчається недовірливо ставитися до власних оцінних механізмів.

Прагнучи зберегти свої цінності, особистість вибудовує систему захисту проти небезпечного, несумісного з «Я концепцією» досвіду. Це пов'язане з тим, що, як відзначає К. Роджерс: «багато що з її досвіду знаходяться в конкретному протиріччі з «Я концепцією» і тому не може бути відтвореним у всій своїй повноті» [7, с. 120–121].

Людина має про себе неправильне уявлення. Тому, аби уникнути його перебудови, спотворює ту реальність, у якій живе, що і призводить, за словами вченого, до внутрішньоособистісного конфлікту.

На думку іншого представника цього наукового напрямку А. Маслоу, основна потреба людини – це потреба в самоактуалізації [8]. Дослідник вважає, що людина повинна реалізувати те, що в ній закладене, те, що вона може. Якщо вона цього не робить, якщо умови життя перешкоджають цій реалізації, то виникає внутрішньоособистісний конфлікт. Суть цього конфлікту в тому, що людині немає можливості бути тим, ким вона може бути. Таким чином, твердить учений, сутність внутрішньоособистісного конфлікту – в нереалізованій потребі людини самоактуалізуватися.

Проблема внутрішньоособистісного конфлікту розглядалася й у рамках екзистенціалістичного напрямку в психології. В його центрі знаходиться історично визначений тип «нещасливої свідомості» – шизоїдна особистість. Це людина, у якої порушені зв'язки не лише з навколишнім світом, іншими людьми, але й із собою. Сприйняття нею власного «Я» розколоне, внутрішня мотивація власної поведінки, ставлення до неї інших людей надзвичайно складні, суперечливі й заплутані. Виникнення шизоїдної свідомості, як гадає англійський психолог Р. Лейнг [9], зумовлене зіткненням споконвічно гуманного суб'єкта із суспільством, конфліктом між дійсністю екзистенціального буття й недійсністю соціальної реальності. Щоб уникнути подібного стану, індивід намагається захиститися, але це не приносять бажаного результату.

Учений відзначає: трагічний парадокс полягає в тому, що чим більше зусиль захисту «Я» на цьому шляху, тим інтенсивніше воно руйнується. Наступне явне порушення й розчинення «Я» в шизофренічному стані відбувається не внаслідок атак ззовні, а через спустошення, викликане самими захисними маневрами.

Одним з основних постулатів гештальтпсихології проголошує, що психіка, становить собою утворення, котре складається з цілісних структур, первинних стосовно до своїх компонентів. Цей принцип у тій або іншій модифікації застосовується психологами цього напрямку й для пояснення мотивації, поведінки особистості, внутрішньоособистісного конфлікту.

Так, К. Левін [10, с. 181–188], розробляючи динамічну концепцію особистості, внутрішньоособистісний конфлікт визначав як ситуацію, у якій на суб'єкт одночасно впливають протилежно направлені сили приблизно однакової величини. За силою, що діє на суб'єкт і яка спрямовує його поведінку, науковець окреслив такі види конфліктних ситуацій:

1. Конфлікт «прагнення-прагнення». Два об'єкти чи дві мети володіють однаковим вимогливим характером (валентністю). Однак при цьому, не можна володіти обома, а необхідно зробити вибір між двома можливостями.

2. Конфлікт «уникнення-уникнення». Ситуація, коли доводиться вибирати між двома приблизно рівними за силою нещастями.

3. Конфлікт «прагнення-уникнення». Одне й теж водночас притягує й відштовхує.

Ідеї К. Левіна знайшли свій подальший розвиток у працях К. Міллера. Розглядаючи силу поведінкової тенденції до мети, що володіє одночасно позитивною й негативною валентністю (привабливістю), К. Міллер [11, с. 148] висунув кілька гіпотез щодо феномена конфлікту: тенденція прагнення тим сильніша, чим ближча відстань до мети (градієнт прагнення); тенденція уникнення тим сильніша, чим ближча відстань до стимулу, що вселяє побоювання (градієнт уникнення); градієнт уникнення зростає швидше, аніж градієнт прагнення; за рахунок конфлікту між двома несумісними реакціями перемагає сильніша; висота градієнта прагнення або уникнення залежить від сили потягу, на яких ґрунтується.

Отже, внутрішньоособистісний конфлікт – це такий конфлікт, в якому прагнення та уникнення врівноважують одне одного, й індивід намагається вибрати найбільш прийнятний для нього варіант поведінки для досягнення мети і, навпаки, для відмови від мети, поставленої перед ним.

Сутність внутрішньоособистісного конфлікту, на думку засновника логотерапії В. Франкла являє собою втрату або відсутність сенсу життя. «Пошук кожною людиною смислу, – зауважує він, – головна сила її життя, а не вторинна раціоналізація інстинктивних потягів» [12, с. 118].

У людини прагнення до сенсу життя часто буває фрустрованим, що може призвести, застерігає Ф. Франкл, до «екзистенціальної фрустрації», яка своєю чергою спричиняє невроз. У теорії В. Франкла такі неврози дістали назву «нусогенних» (від грецького слова «нус», що означає розум, дух, смисл). Як відзначає психолог: «... нусогенні неврози виникають не через конфлікт між потягами і свідомістю, а скоріше через конфлікт між різними цінностями, іншими словами, виростають із моральних конфліктів, або, просто кажучи, з духовних проблем» [12, с. 120]. На думку В. Франкла, не кожен конфлікт обов'язково мусить бути невротичним, величезна кількість конфліктів нормальні: «заклопотаність людини, навіть розпач із приводу цінності власного життя, є духовним нещастям, але в жодному разі не психічним захворюванням» [12, с. 120].

Когнітивна психологія, звертаючись до проблем вивчення особистості, переймалася насамперед мотивами й стратегією поведінки, організацією поведінки в цілісну систему, процесами вибору визначеного способу оцінювання й реагування на життєві ситуації.

Чільне місце у розвідках психологів цього напрямку посідає питання про когнітивний баланс, когнітивну погодженість або дисонанс.

Скажімо, Л. Фесгінгер внутрішньоособистісний конфлікт інтерпретує як зіткнення різних когнітивних елементів особистості [13]. Основним постулатом теорії є твердженням про особистості прагнення до гармонії, погодженості й конгруентності когнітивних репрезентацій зовнішнього світу й себе. Якщо цієї погодженості немає, то переживається дисонанс. Глибина або інтенсивність когнітивного дисонансу, говорить Л. Фесгінгер, залежить від: а) значимості відповідних знань; б) відносної кількості знань, що дисонують один з одним.

У теоріях особистості психологів-біхевіористів головна увага приділяється поведінці особистості. Під останньою розуміється сукупність реакцій організму на стимули зовнішнього середовища. Приміром, на думку Б. Скінера [14, с. 165–166], будь-яка поведінка особистості зумовлена зовнішнім середовищем, яке винагороджує, карає або ігнорує поведінкові реакції людини. Як зазначає дослідник, внутрішньоособистісний конфлікт, невроз – це просто погана звичка, результат помилкового зумовлювання. Таке помилкове зумовлювання або неадекватну поведінку, можна змінити за допомогою тренування.

Трохи інакше проблему внутрішньоособистісного конфлікту розглядали вчені-необіхевіористи Н. Міллер і Д. Доллард [11]. У створеній ними теорії фрустрації сутністю внутрішньоособистісного конфлікту виступає реакція індивіда на перешкоду. Ці психологи вважають, що зовнішній світ ворожий людині і постійно ставить перед нею перешкоди, які можуть набувати форми фізичної, моральної, духовної фрустрації. Усе життя особистості полягає в борні з ними. У процесі боротьби із фрустрацією в особистості виникає агресія – прагнення зруйнувати перешкоду. Фрустрація, звичайно, передують конфліктові.

На думку представників інтеракціоністського напрямку в західній соціальній психології наріжні причини внутрішньоособистісного конфлікту криються в процесі соціальної взаємодії. При виникненні збурювань у відносинах «індивід-середовище» суб'єкт починає відчувати внутрішню дисгармонію, незручність, дискомфорт, прагнення усунути їх. Індивід робить активні дії для того, щоб пристосуватися до середовища. Під час цього пристосування й виникають конфлікти.

Інтеракціоністи розглядають конфлікти переважно як рольові, тобто як конфлікти, що постають унаслідок того, що до носіїв однієї групи ставляться неоднакові, найчастіше суперечливі вимоги.

Наприклад, Т. Шібутані, означаючи внутрішньоособистісний конфлікт як, передовсім рольовий, розмежовує два різних його види. Перший вид внутрішньоособистісного конфлікту обумовлений тим, що «...людина постає перед декількома еталонними групами» [15, с. 473]. Тому їй важко визначити ситуацію або успішно інтерпретувати свою «Я концепцію». Тому що вона знаходиться між протилежними вимогами різних соціальних груп, які вимагають виконання різних соціальних ролей. Цей тип конфлікту вчений іменує конфліктом альтернативного способу визначення однієї і тієї ж ситуації. У тому разі, коли

«люди змушені грати ролі, що містять протилежні права й обов'язки», може виникнути конфлікт, названий Т. Шібутані «маргінальним».

Творець теоретико-методичної концепції психотерапії й саморозвитку людини – психосинтезу, італійський учений Р. Ассаджолі, спробував у своїй теорії поєднати все краще, що було вироблено в різних психологічних напрямках. Вважаючи, що одним із фундаментальних мотивів особистості є прагнення до внутрішньої інтеграції, дослідник бачив сутність конфлікту в наявності сильно діючих протиріч усередині особистості, які знижують загальну цілісність «Я». Р. Ассаджолі розглядає кілька типів конфліктів, в основі яких лежать різні протиріччя. На його думку, конфлікти можуть породжуватися: протиріччями між «інертністю, лінню, захисною тенденцією, прагненням до безпеки, яка виражається в конформності, з одного боку, й прагненні до росту самоствердження, ризику, з іншого»; «пробудженням нових потягів або потреб, які входять у суперечність із старими»; амбівалентністю, двоїстим ставленням людини до життя [16, с. 29].

За теорією німецького психолога, творця «позитивної» психотерапії Н. Пезешкяна, сутність внутрішньоособистісного конфлікту зводиться до форм поведінки особистості, яка регулярно повторюється, а це не завжди погоджується зі сталою системою відносин, нормами поведінки, спілкування з іншими людьми [17, с. 26–27].

Невміння людини змінити форми поведінки або відносини з іншими людьми, або деякі життєві оцінки, принципи, ведуть її до стану конфлікту. Причому, як каже Н. Пезешкян, стан внутрішньоособистісного конфлікту викликається часто не лише певними значними подіями, але й дрібними душевними ранами, які постійно наносяться «чуттєвим» або вразливим місцям особистості.

Цікавим є також погляд чеських дослідників К. Блага і М. Шебека на проблему внутрішньоособистісного конфлікту. На їхню думку, визначати це явище необхідно виходячи насамперед із розуміння «системи Я» особистості [18, с. 9]. За словами дослідників зріла, розвинута «система Я» обмежена й злитована з глобальним «Я». Глобальне «Я» – центр особистості. Воно становить щиросердні процеси, стани, почуття, бажання, цілі. До того ж, у «системі Я», крім глобального «Я», існує «ієрархічна структура осей образу себе й саморозуміння». Ця структура містить у собі осі: Я є, Я хочу, Я маю, ідеал себе, совість, соціальна роль, ким я буду і т.п. Учені вважають, що внутрішньоособистісний конфлікт постає тоді, коли відбувається дезінтеграція глобального «Я» або порушення яких-небудь з ієрархічних структур осей.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, на підставі розглянутих поглядів зарубіжних класиків психології можна зробити висновки, що у зарубіжній класичній літературі з психології проблема внутрішньоособистісного конфлікту насамперед розглядається у світлі концепції особистості, виробленій у межах тієї чи іншої психологічної школи.

Оскільки особистість психологічними напрямками розглядається по-різному, тому розуміння сутності внутрішньо особистісного конфлікту серед психологів є різним, залежним від певних наукових шкіл, сформованих на теренах: психоаналізу, біхевіоризму, гештальтпсихології, когнітивної психології, гуманістичної психології, екзистенціалістичної психології, інтеракціоністичної психології.

У теоретичних концепціях психологів, що належать до розмаїття психологічних шкіл, усе ж можна виділити деякі загальні положення. Їх можна плідно використовувати при створенні теоретичної моделі внутрішньоособистісних конфліктів студентів. Так, у концепціях психоаналізу, гуманістичної психології, психосинтезу в основу внутрішньоособистісного конфлікту покладені протиріччя й психологічний захист. Більшість теорій показує, що внутрішньоособистісний конфлікт спричиняє негативні емоції в особистості (тривога, страх). Подальші дослідження, повинні спрямовуватися на отримання та розроблення адекватних діагностичних процедур виявлення внутрішньоособистісних конфліктів. У цьому зв'язку важливим є дослідження феномена стабільності отриманого ефекту на подальших етапах адаптації студентів до умов навчання у ВНЗ.

Список використаної літератури

1. Фрейд З. Введение в психоанализ. Лекции / З. Фрейд. – М. : Наука, 1991. – 456 с.
2. Юнг К.Г. Сознание и бессознательное / К.Г. Юнг. – С.Пб. : Университетская книга, 1997. – 544 с.
3. Адлер А. Лекции по аналитической психологии / А. Адлер. – М. : Рефл-бук, 1996. – 278 с.
4. Хорни К. Ваши внутренние конфликты / Хорни К. – С.Пб. : Лань, 1997. – 212 с.
5. Фромм Э. Анатомия человеческой деструктивности / Э. Фромм. – М. : Республика, 1994. – 447 с.
6. Берн Э. Трансакционный анализ и психотерапия / Э. Берн // Пер. с англ. – С.Пб. : Братство, 1992. – 224 с.
7. Роджерс К. Взгляд на психотерапию. Становление человека / К. Роджерс. – М. : Прогресс, 1994. – 480 с.
8. Маслоу А. Психология бытия / А. Маслоу. – Киев : Ваклер, 1997. – 300 с.
9. Лейнг Р. Разделенное Я / Р. Лейнг. – Киев : Государственная библиотека для юношества, 1995. – 320 с.
10. Lewin K. Resolving social conflicts: selected papers on group dynamics. In G.W. Lewin (Ed.). – New York : Harpen & Rom, 1948. – 258 p.
11. Miller N.E. Experimental studies of conflict. In J. Me, V. Hunt (Ed.). Personality and the behavior disorders. – New York: Ronald Press, 1944. – Vol. I. – P.431–465.
12. Франкл В. Доктор и душа / В. Франкл. – С.Пб. : Ювента, 1997. – 385 с.
13. Festinger L. A theory of cognitive dissonance. New York: Stanford: Stanford univ. press, 1976. – XI. – 291 p.
14. Skinner B.F. A case history in scientific method. American Psychol., 1956. – P. 221–233.
15. Шибутани Т. Социальная психология / Т. Шибутани. – М. : Прогресс, 1969. – 535 с.
16. Ассоджоли Р. Психосинтез: теория и практика / Р. Ассоджоли. – М. : Прогресс, 1994. – 310 с.
17. Пезешкян Н. Торговец и попугай. Восточные истории и психотерапия / Н. Пезешкян. – М. : Прогресс, 1992. – 240 с.
18. Блага К. Я твой ученик, ты мой учитель: Книга для учителей / К. Блага, М. Шебек. – М. : Просвещение, 1991. – 143 с.

References

1. Freud, Z. (1991). *Introduction to Psychoanalysis*. Lectures. Moscow: Science. (in Rus).
2. Jung, K.G. (1997). *Consciousness and the unconscious*. St. Petersburg: University book. (in Rus).
3. Adler, A. (1996). *Lectures on analytical psychology*. Moscow: Refl-book. (in Rus).
4. Horney, K. (1997). *Your inner conflicts*. St. Petersburg: Lan. (in Rus).
5. Fromm, E. (1994). *Anatomy of human destructiveness*. Moscow: Republic. (in Rus).
6. Bern, E. (1992). *Transactional analysis and psychotherapy*. St. Petersburg: Brotherhood. (in Rus).
7. Rogers, K. (1994). *A look at psychotherapy. The formation of man*. Moscow: Progress. (in Rus).
8. Maslow, A. (1997). *Psychology of Being*. Kyiv: Wackler. (in Rus).
9. Laing, R. (1995). *Divided I*. Kyiv: State Library for Young People. (in Rus).
10. Lewin, K. (1948). *Resolving social conflicts: selected papers on group dynamics*. In G.W. Lewin (Ed.). New York: Harpen & Rom.
11. Miller, N.E. (1944). Experimental studies of conflict. In J. Me, V. Hunt (Ed.). *Personality and the behavior disorders*. New York: Ronald Press, I, 431–465.
12. Frankl, V. (1997). *Doctor and soul*. St. Petersburg: Yuventa. (in Rus).
13. Festinger, L. (1976). *A theory of cognitive dissonance*. New York: Stanford: Stanford university press, XI.
14. Skinner, B.F. (1956). A case history in scientific method. *American Psychology*, 221–233.
15. Shibutani, T. (1969). *Social psychology*. Moscow: Progress. (in Rus).
16. Assogioli, R. (1994). *Psychosynthesis: theory and practice*. Moscow: Progress. (in Rus).
17. Pezeshkyan, N. (1992). *A trader and a parrot. Eastern histories and psychotherapy*. Moscow: Progress. (in Rus).
18. Blaga, K., Shebek, M. (1991). *I am your pupil, you are my teacher: A book for teachers*. Moscow: Enlightenment. (in Rus).

GERASIMOVA Nataliya,

Ph.D., Associate Professor of General Pedagogy and Psychology Department,
Bohdan Khmelnytsky National University at Cherkasy
e-mail: gerasimovanata@ukr.net

CONCEPTIONS OF INTRAPERSONAL CONFLICTS

Abstract. Introduction. This article is devoted to the study of interpersonal conflicts classics foreign psychology. Analysis of existing concepts shows the ambiguity of views on this phenomenon. Their characteristic feature is that the problem of interpersonal conflicts largely solved in the context of understanding personality, which formed under this or that psychological school. Understanding the nature of interpersonal conflicts among psychologists is different, depending on certain scientific schools formed on the territory: psychoanalysis, behaviorism, Gestalt psychology, cognitive psychology, humanistic psychology. Interpersonal conflicts, dissatisfaction with themselves – an important element of quality «jump» the individual in its development, a necessary attribute of affirmation of life. It also developed the existing rate structure of the individual, rather a high level of ideological value system benchmarks feelings. In

theoretical concepts psychologists belonging to a variety of psychological schools still possible to identify some general provisions. They can be effectively used in creating theoretical models of interpersonal conflicts of students. They reflect their own thoughts, actions, desires, personality is able to transform conflict, destructive, irrational forces in human nature to new forms of its activity, regulate their reactions to enrich their spiritual, emotional and sensual world.

Purpose – analysis of existing concepts of understanding the nature of interpersonal conflict.

Methods: theoretical analysis, system analysis, questioning, testing, methodological analysis.

Results. Scientists believe that intrapersonal conflict arises when there is a global disintegration «I» or violation of any hierarchical structures with axes.

Originality. As a result of insufficient elaboration of the problem existing in scientific and methodological literature expert advice on theoretical and methodological basis of research problems: a systematic approach heuristically powerful means of knowledge of psychological processes, states and phenomena; theory of social determinism and creative nature of the individual, social and historical patterns of consciousness and «I -Concept»; understanding the psychological nature of interpersonal conflict as a contradiction.

Analysis of existing scientific approaches to studying the phenomenon of interpersonal conflicts has shown that the problem is broad research interest in various fields of scientific knowledge: philosophical, general and specific scientific, indicating its importance. Researchers emphasize the exclusiveness feature the mental state of the individual with interpersonal conflict. However, a number of theoretical and applied aspects of the problem are still not clarified.

Conclusion. The based on the considered views of foreign classics of psychology can conclude that foreign classical literature on the psychology of interpersonal conflicts first issue considered in the light of the concept of personality produced within a particular psychological school.

Because personality psychological areas treated differently because understanding the essence of personal inner conflict among psychologists is different, depending on certain scientific schools formed on the territory: psychoanalysis, behaviorism, Gestalt psychology, cognitive psychology, humanistic psychology, psychology ekzistentsialistychnoyi, interaktsionistychnoyi psychology.

In theoretical concepts psychologists belonging to a variety of psychological schools still possible to identify some general provisions. They can be effectively used in creating theoretical models of interpersonal conflicts of students. Thus, the concepts of psychoanalysis, humanistic psychology, psycho based interpersonal conflicts and contradictions imposed psychological protection. Most theories suggests that intrapersonal conflict causes negative emotions in personality (anxiety, fear). Further research should be directed at obtaining and developing adequate diagnostic procedures identify intrapersonal conflicts. In this regard it is important to study the phenomenon of stability resulting effect on later stage adaptation of students to the learning environment at the university.

Key words: *intrapersonal conflict; psychoanalysis; behaviorism; gestalt psychology; cognitive psychology; humanistic psychology*

*Одержано редакцією 04.04.2017
Прийнято до публікації 11.04.2017*